

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

UNIVERSITE

9

*... de he blijft heel doen 4.
... de wet is te genoot van*

P R O E V E

VAN

PLATAMSTERDAMSCH

DOOR

Mr J. VAN LENNEP

MET

OPHELDERENDE AANMERKINGEN

VAN

Dr J. H. HALBERTSMA,

TEN DIENSTE VAN

Dr J. M. FIRMENICH'S

GERMANIENS VÖLKERSTIMMEN.

n° 64.

DEVENTER,

J. DE LANGE.

1845.

75 Exemplaren.

Handwritten text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Handwritten text in the center of the page, possibly a signature or initials.

PLAT AMSTERDAMSCH.

ZAMENSPRAAK

T U S S C H E N

DEN VERHALER, <i>een verwer,</i>	} Haarlemmerdijkers.
SCHELE GIJS, <i>een tapper,</i>	
ZWARTE SANDER, <i>een Oostindie- vaarder,</i>	} Kattenburgers.
KLAAS DE BOBBER, <i>matroos om de Noord, en</i>	
HEIN RIP, <i>een heerenknecht.</i>	

————— ~~*****~~ —————

Herre jee, PIET, wat 'n lol hebbe da-ar gehat gustere navend bij scheele GEIS in de tapperei; weetje? da-ar *de freweele kurreke-trekker* oithangt. Ik weet niet of jem kent, scheele GEIS? maar 't is een sekure: heb-bek jou da-ar. De keerel is zoo loizig bang, om zen klante oitter lemeur te brenge, dattie zen om nog zoo veul niet zou teugen spreeke, en zen alteit ma-ar gelek geeft al liege ze, dat de stra-atstiene der van zwee-te. Nou motje weete, dat gustere navend wa-ren we dan bij meka-ar op de boitekant; ikke, zwarte SANDER, die verleede week oit Ostinje is gekomme; KLAAS DE BOBBERT, die zen va-ader op Noorweege va-art, en HEIN RIP, die heereknecht is bei den avekaat van

PINGELE. Nou ra-ke we zoo an 't pra-ate over GEIS, en hoe ie alteit de mense naa de mont pra-at: zoo maggek al zoo zegge, „ 't Zou al een keerel weeze, zei ik zoo, die 'n dink vertelde, da-ar hei geen ja-a op zei.” „Nou, zeit zwarte SANDER, ik wil dan wel zien, zeit ie, of ik 'm dan jandomi zoo ver niet krijg, dattie teugen me zeit, dat 'k't lieg. — „'k Wet van niet,” zeit KLA-AS. — „Waarom?” zeit SANDER. „Om 'n zoopie,” zeit KLA-AS. „Top, zeit SANDER, Dat gaat.” „Nou, weet-je wat,” zeit HEIN: Da-ar moste wen 'n grap van hebbe. We zelle, potverdommen, alle vier, zo as we hier zijn, ijder op zen beurt een leuge vertelle, en de-genige, waarteugen ie zigt, dattiet liegt, die zel van de andere vrij gehoue worde.” Nou, dat was goet. We koieren dan met ons viere na-a *de freweele kurrekretrekker*. — „Gen avend, moeder de vrouw!” zeit SANDER, Genavond, Scheele! geef me rijs een taaie van jen, assieblief; ik bin da-ar strak van een ouwe jiffrouw geskrokken, en ik mot er de skrik euiwtdrinke.” — Nou, GEIS geeft m' 'n slok. We gane zitte, en we nemen ook ijder 'n slok. We peipe reis an, en zoo beginne we over koetjes en kallefies te pra-ate. Nou haddewen afgesproke, we zouwen om beurte vertelle, eerst ikke, dan HEIN RIP, dan KLAAS, en dan SANDER voor 't la-ast. Nou vraagt me HEIN voor de soef, „JAN! zeittie, hebjen 't druk op de winkel, da-ar je nou op bint.” — „Dat mag wel zoo weeze, zei ik; 't is tegenwoordig al

heel krappies, en er valt niks te verdiene, zoo as ook wa-ar is. Alleenig gepisseerde week hebbek nog een kerrewetje gehat; ma-ar da-ar haddek ha-ast het hachje bij ingeskoten. — „Ei, zeittie, en wa-ar kwam dat bei? zeittie. — Dat zellek je zegge, zei ik: der most de poi van 'n hois op de Binnenamstel opgeschilderd worde, en dar hadde we de leër oit 't soldervenster oitgestoken mit 'n plank er boven op, en da-ar zat ik ouwer gewoonte nop, zoo as ik honderd en doizend ma-alen geda-an heb. Nou, da-ar zat ik dan op en wist van de prins geen kwa-ad: alleen mottek ik zegge, ik hat passies te voore teugen de kou een hartversterkinkie genoomen en 'n trap-op-je-hart toe: 'n mens is toch geen trekpot! en of 't nou da-ar van was, weet 'k niet; ma-ar terwijl ik sat te schildere, da-ar keik ik zoo kasseweel na benede, en da-ar wort 'k in eens zoo ra-ar om men hart en zoo drizelig as 'k nog nooit geweest ben. Ik weet er anders niks van, ma-ar nou was 't net of de stra-atstienen een galopaade danste teugens men an. Da-ar raak ik, hoe, weet ik zelvvers niet, de tra-amonta-ane kweit, en doikel ik perdoes van de leër langs de geut na-ar benee-en, dat 'k poddoome niks anders docht, of 'k zou zoo van booven neêr met me donderement op straa-at gevalle we-eze. Ma-ar gelukkig zie ik onder 't valle iets zwarts teuge de muur; da-ar denk 'k, heb ik jou da-ar?” Ik klem me vast met me beie hande, en bleif zoo hange tot ze me met een leër komme

helpe. En wat denkje nou dat dat zwarte was, da-ar ik men an vast hiel?

„ Wel! zeien ze, wie kan dat raaie?”

„ Nou, zei ik, dan zal ik 't je zegge; 't was de schaduw van de geut van 't hoekhois an de overzei, die vlak teuge de poi scheen.

„ Nou, dat zel ook wa-ar weeze, zei SANDER; geloof jij dat, GIJS?”

„ Och, zeit GEIS, wat zek er veul van zegge; 't kan makkelik wa-ar weeze, as ik dat zoo eens na-adenk. Onze lieven Heer is allemachtich.”

Nou, ik zeie niks: 't was voor mijn al mis. We namme nog een afzakkertje, en toe begonne we, alweer voor de foef, HEIN RIP te pla-agen, en we vroegen em alzo, wattie zen koite toch wel te vreete gaf, dat zen haar zoo krulde? — want je weet, PIET, HEIN RIP is 'n rechte poppegek met zen krulletjes en zen scheijing in zen hoofd. „ Nou, zei ie, op dat apperpoo zel ik je wat vertelle. Laast hat ik voor onze Mevrouw na de Fransche kapper geweest in 't selon, en daar hat ie mijn 'n prommenaadepot angesmeerd van acht steuivers. Daar groeiden 't haar van zoo gaauw men 't er op smeerde, zij de kapper. Nou, ik dacht, ik kon 't rieskeeren; an acht steuivers binne we niet bedurve. Daar most ik met men volk na den Haag met de spoorweg; ikke in de wegonn, en men volk in de dielzans. Daar komme we te Haarlem, en ik kijk zoo rijs euiwt na de loopende motief: maar net toiert de conterleur en we ganen vort,

en daar blijf ik me met mijn krullen in de krulle van het hek verwart zitte. Daar docht ik niet anders, of me kop gink of, maar gelukkig kreeg ik 'n trankielen inval; ik haalde men potjen euiwt me sak, en smeerde men al maar deur an de krulle, die vast zatten. Daar begon me krul te groeien, te groeie al maar deur. en ik maar zonder ophoue te smeere zoo hart ik kon, tot dat 't potje leeg was. Maar gelukkig ware we toe net an 't staatsie-on van de Voogelesank, en daar hield de trijn op. Toe vroeg ik een skaar te leen an 'n juffrouw, die skeuins oover me zat, en ik knipte me de krul of. Ik heef, toen ik weerom kwam, men haar weerom gevraagd; maar, ja wel! Ze hadden 't in mekaâr gedraaid, en gebreuken 't as 'n kabel, om de ankers mee te winden."

„ Wel, zei ik teuge GEIS, geloof jei dat? Ikke niet."

„ Och! zeit GEIS, as ik zoo nadenk, onze lieven Heer is allemachtig; 't kan makkelik waar weeze."

Das ook al mis, dacht ik. Nou! we namme nog en opfrissertje, en toen vroege we an KLA-AS, of ie ons niks te vertelle hat van sen laaste reis. „ Wel, zeit ie, wat zou 'k veul zegge? Heel yeul merkwaardigs is me jeuist niet overkomme: alleenig toch een dink, dat nog al aardig was. Daar waare wen op de hoogte van Drontem, en leggen er te kooi op 'n soomerse nacht, dat gunter om de Noort geen nacht is, om zoo te spreeke; daar voele

wen altemaal een schok as of we beroerd wieren. We loope na boove, niet anders denkende, of we hadden op 'n klip gestoote: en ik zei al teugens me maat, „Pas op je telle, FRANS! We binne der om koudt.” Maar ja wel! 't was geen klip, maar een lomp bakbiest van 'n wallefis, die te slaape lag, en die we dwars over zen ruggestreg waare heen gelaveerd. Daar wort me dat biest zoo vergiftig nijdig, dattet wel deuizend voet euiwt 't water opspringt en vlak boven onze kop weer neêrkomt. „O, Kreemenie! dacht ik, we binnen om zeep.” Maar wat beurt er? Die dikke grobbejanus komt met zen beuk net op de grote mast te lant, en blijft er op vast zitte as en wimpel. Den ouwe werd bang, dattet skip topswaar sou worde, en sond ons met alleman na boove. We hakten nu zen beuk oopen; we lieten de traan en 't vet in de tonne locpen, en zoo kwame we te Drontem an met 'n wimpel, die nog nooit op zee vertoont was geweest.”

„Wel, potdoome, die is sterk!” zei HEIN, Geloof jij die, GIJS?”

Wel, zei GEIS, Onze lieven Heer is allemachtich! 't Ken makkelijk waar weeze, as ik et zoo naadenk.”

„En jij, zei HEIN teugen SANDER, Hij jij niets te vertelle?”

„Wat zou ik?” zei SANDER, Ik heb nooit veul beleefd, en wat ik je vertelle kan, be-teekent bezonder weinig, maar die 't beter weet, mot 't zegge, en daar huurt de schip-

per zen volk op. We zellen onderwijl rijs an-
 pijpen en nog en slaapmussie neme; dan zel
 ik je net zegge, waar 't op staat, en wat me
 gepisseerde jaar in straat Sunda is wedervaa-
 re. Op 'n dag, dat 'k den ouwen an wal
 had gebracht, kwam men 'n Snees op zij, en
 praaide men, of ik ook ijzer of touwwerk hat
 om te verkoope? Wacht, zij ik, jou krom-
 houts-gast! Ik zal 's eventjes met jou hoofd
 speule. Met één kreeg ik hem bij zijn slin-
 ger-perdoen, en liet 'm teugens de zolen van
 men schoenen angieren, dattie noordoost lag.
 Wat doet de klabaaispringer? Hij zet zen
 staande en loopende want weer an, en zijt,
 „*Toang bagoes*, Ik docht dat je handel deë.”
 Dat doe ik ook, zwabberkappetijn van de
 duivel, zei ik, maar 't is in kraak-amandelen,
 en jen ribbe selle de pitten sijn; versta je?”
 Hij lachte as de pleuimgraaf tegen de snertba-
 lie, en vroeg, of ik 't met hem wou afdrin-
 ken? „Alree, man!” zei ik, en we gingen in
 de tapperij, en zoo al keuvelende vertelden ie
 me, datter veul gelt met rijstkadraaijen te
 verdienen was, en dattie een praauwmajang
 hat, die ie me daartoe verhuren wou. „Kom
 an! dacht ik, dat mot je wage, SANDER!”
 Toe nam ik van onze veertig-persenter twee
 maanden op 't swarte boek, en met verlof
 van den ouwe huurden 'k de praauwmajang
 met twee zee-Deventer-koeken, en liep straat
 Sunda in, maar dwars van Anjer krijg 'k de
Vrouwe-verdriet vlak op steven. Het waaide,
 dat gene zes heereknechts 'n mand met breuid-

seuikers tegen een sleuis op zouwen getrokken hebbe. Ik keek maar na 't valle van de panne; maar toe de zee men in me nek keek, toe dacht 'k, „ Genacht, SANDER! Je bent ook „ 'n lief kint op je moeders bont boeselaar „ geweest;” En 'k wier dingsig onder men baaitje. Kijk, maats! toe was 't, as of men zo 'n Engel in me nek schopte, en zei, „ Bid, beest!” Ik viel op mijn murgpijpen, en wier met de pitjalling an wal gesmete op 'n onbewoont eilant. Daar zag 'k n gallig staan, en daar honge vier keerels an te waaien. Den eenne dat was en bakker, die vals gewicht gebreukt hat: de tweede was 'n knaappie, die de ribbekast van zen maat voor de scheë van zen mes had angezien; de derde dat was 'n kouwelijke pottentaat, die van zen buurmans heuis 'n Sint Maartens vuurtje gestookt hat om zich te warmen.

„ En de vierde, vroeg GEIS, toe SANDER ophiel met vertelle.

„ De vierde, zei SANDER teugens hem, dat was jou vader, Gijsmaat.”

„ Dat liegje, zei GEIS; mein vaader is op 't Karthoiser kerkhof begrave.”

Met klapte men allemaal in de hande, dat-tet zoo daaverde, en gawen SANDER de weddinkschap gewonne. GEIS lachte zelf mé, toen ie hoorde, wat 't geval eigentlijk was, en we hebben er wat 'n lolligen avond meê gehat, PIET! Jaa, 't is een rare keerel die SANDER.

Mr J. VAN LENNEP.

AANMERKINGEN
OP DE
PLATAMSTERDAMSCHÉ ZAMENSpraak
VAN
Mr J. VAN LENNEP.

— HUISSEN —

Amsterdam, vergeleken met de oudste steden van ons vaderland, mag inderdaad wel eene zeer jonge stad genoemd worden. Niet voor de 12de en 13de eeuw heeft de geschiedenis zekere bescheiden van haar aanwezen, en de beginselen, uit welke zij toen haren oorsprong nam, waren zoo nietig, dat ze de melding der tijdgenooten geheel ontglipt zijn, en wij aan onze eigene gissingen schier ten eenenmale worden overgelaten. Met groote waarschijnlijkheid mogen wij echter aannemen, dat de boorden van IJ en Amstel, waar zij zamenvloeijen, in den beginne met visschers bezet waren, die hunnen tijd tusschen de vischvangst en het melken van eenig vee verdeelden, en dat de verspreide buurten, in welke zij woonden, allengs door scheepvaart en handel vergroot, ten laatste die uitbreiding erlangd hebben, dat zij aan elkander stieten en tot éne stad versmolten.

Wanneer ik de ondervinding raadpleeg, welke ik omtrent de verscheidenheid der dialecten in visschersbuurten, op kleine afstanden van elkander

gelegen, heb opgedaan, dan blijft er bij mij geen twijfel over, of die eerste gehuchtjes van Amsterdam, schoon door tusschenruimten slechts van halfuren van elkander gescheiden, hebben zich door merkbare verscheidenheden in hunnen tongval onderling gekenmerkt; verscheidenheden, welke eene smelting van zes eeuwen nog niet geheel heeft kunnen vereffenen op die punten der stad, wier verwijdering de minste aanraking gedoogde. Ik bedoel den Haarlemmerdijk ten Noordwesten, en Kattenburg, aan den Zuidoostelijken uithoek der stad gelegen. Het verschijnsel is bekend; en mijn geestige vriend J. VAN LENNEP heeft het onderscheid in acht genomen in de zamenspraak, die hier voorgaat. Zoo bezigt de Kattenburger *eui*, waar de Haarlemmerdijker *oi* zegt; b. v. Kattenb. *leuizig*, *deuizend*, *keuiren*, *euiwt*; Haarlemmerd. *loizig*, *koiren*, *doizend*, *oit*. De Kattenburger bezigt *ij*, waar de Haarlemmerdijker *ei* aanneemt; b. v. Kattenb. *bij*, *hij*, *zij*, *ij*, *tapperij*, *zijt*, *trijn*, *rijs*, *Gijs*, Haarlemmerd. *bei*, *hei*, *zei*, *jei*, *tapperei*, *zeit*, *trein*, *reis*, *Geis*. In het eerste geval hebben de Kattenburgers de *a*, in de oorspronkelijke *au*, veranderd in *e*, en de Haarlemmerdijkers in *o*; de Kattenburgers de *u* in *ui* en de Haarlemmerdijkers in *i*. In het tweede geval hebben de Kattenburgers de *ij* uitgestrekt niet alleen over de *i*, zoo als in *hij*, *ij*, maar ook over *ei*, zoo als *trijn*, spooitrein, *zijt*, *zeit*, *zegt*; terwijl de Haarlemmerdijkers de *ei* toegepast hebben ook op de *i* zoo als *tapperei*, *hei*, *jei*, enz.; eene neiging, die ware zij in de schrijftaal gevierd geworden, nog meer verwarring en eentoonigheid in het Hollandsche klinkerstelsel zou gebragt hebben, dan er werkelijk, helaas, reeds in heerschen. Ondertuschen is het onderscheid tusschen *ij* en *ei* in de midden- en lagere volksklassen hier des te merkwaardig-

ger, daar het gehoor der beschaafde Amsterdammers niet in staat is om eenig verschil tusschen deze klanken op te merken, en zij alzoo *rijzen* en *reizen*, *klein* en *klijn* niet anders dan volgens een spelboek, of op het geheugen af, goed weten te schrijven.

Er is in den Haarlemmerdijkschen tongval een geheel eigenaardige toon, op welken alle woorden uitgebragt worden, en die ontstaat uit de eigenschap om diep uit den lossen en wijdgeopenden gorgel te spreken. Min of meer is iets van dien aard aan de Hollandsche taal eigen in het algemeen, waarom de vreemdelingen onze *g*, die als keelletter het sterkst door dien toon gekleurd is, zulk eene ondragelijke rochelletter vinden; maar de echte Haarlemmerdijkers drijven dien toon tot zijne uiterste grenzen. Dit voortstooten uit den bodem des slappen strots duldt geene teedere vokalen, die allen breed gapen, en alleen in staat zijn aan de tegenwoordige spelling met twee *a*, *o*, of *e*-es, die een aanhouden op denzelfden klank en toon onderstellen, te regtvaardigen. In vele woorden dus, waar de tegenwoordige spelling eene enkele vokaal wil, heeft de Hr VAN LENNEP zeer juist twee geplaatst, zoo als *naa*, *raaden*, *slaape*, *vaare*, *waare*; *weeze*, *keerel*; *boove*, *oopen*, voor, na, vader, slapen, varen, waren; wezen, kerel; boven, open. Het ligt in de natuur der *a*, die eene zuivere keelvokaal is, even als der *g*, dat zij boven alle anderen door den gapenden uithaal moest gekenmerkt worden, zoodanig dat de Hr VAN LENNEP het noodzakelijk heeft geacht om de *a* in het Haarlemmerdijksch niet alleen te verdubbelen, maar het tweetal door een streepje van elkander te scheiden, even of het begin en het einde der vokaal door eene golving der stem gesplitst werden. Zoo ziet men dan geschreven, b. v. *ma-ar*, *la-ast*, *ha-ast*, *pra-ate*, *stra-at*; *ja-a*,

na-a, voor, maar, laat, haast, praten, straat, ja, na.

Deze neiging om diep uit den lossen gorgel te spreken vereischt eene inspanning der benedenkeel, die de bovenste spraakorganen in den mond niet toelaat om in het eigenste oogenblik met dezelfde inspanning werkzaam te zijn, en niet alleen eene buikspreekachtige heeschheid in den toon, maar tevens eene zekere onbestemdheid in de uitspraak der consonanten te weeg brengt. Bij de Kattenburgers is de toon scherper, hooger, krijtender, om mij zoo eens uit te drukken, en zij bijten u de consonanten als het ware toe.

Overigens valt er ten opzichte der dialect in het algemeen zeer weinig merkwaardigs te zeggen. De toevloed van vreemdelingen, uit alle oorden der wereld, en van Nederlanders uit alle provincien der republiek in het bijzonder, had de noodwendige strekking om de eigenheden, door welke de taal der burgers zich onderscheidde, reeds zeer spoedig af te slijten. Wie zich van deze waarheid wenscht te overtuigen, hebbe slechts eenige bladzijden met een' taalkundigen blik te lezen in de *klucht van Oene*, welke JAN DE VOS in de eerste helft der 17de eeuw in den Amsterdamschen tongval geschreven heeft, en sedert dien tijd zijn er nog vele afwijkingen van den gemeenen schrijftrant vervloeid, die in het Amsterdamsch van onzen tijd niet meer te vinden zijn. Van degenen, die overbleven, schijnen mij de volgende de merkwaardigste.

De doffe *e* in de lettergreep, die het woord eindigt, is niet in staat om de volgende *n* op te houden. De apocope van zoodanige *n* is bestendig. *Gustere*, *liege*, *brengre*, *Noorwege*, enz. staan voor, *gisteren*, *liegen*, *brengen*, *Noorwegen*.

Het gevoel voor de welluidendheid is echter bij de Amsterdammers zoo levendig, dat zij, om zoo

veel mogelijk hiatus te mijden, eene *n* tusschen de twee vocalen inschuiven, met welke de eerste syllabe sluit en de volgende begint, het zij dat zij die *n* hechten achter de eerste lettergreep of doen voorafgaan aan de volgende. Zoo zeggen zij *mijn al, zen om, zen alteit, jen assieblief, wen afgesproken, wen altemaal, den een, hoorden ik*, voor mij, ze = zij, je = jij, we = wij, de, hoorde; daarom dan ook *toe begonne we, toe net, maar toen ik*. De *n* voor de volgende syllabe, zoo als *gustere navond, binne-namstel, gewoonte nop*, in plaats van avond, Amstel, op.

De Amsterdammers sluiten gaarne met de tenuis, waar onze boekentaal de media plaatst; eene echt Nederlandsche neiging der spraakorganen, waarvan wij echter ook eene menigte voorbeelden aantreffen in Grieksch en Latijn. Zij zeggen *dink, mant, lant, noort, wet, hat, goet*, voor ding, mand, land, noord, wed, had, goed; eene menigte voorbeelden van dien aard zal men bij MAERLANT en zijne tijdgenooten aantreffen. Deze neiging, in den blinde hot gevierd, zoude verwarring veroorzaken. Er is b. v. geene wet in de natuur der spraakorganen, die ons verbiedt te zeggen *hard, geld*; zegt men *hart, gelt*, gelijk hier, dan heeft men *durus* en *cor*, *pecunia* en *calet*, door elkander geward. Men vindt hier ook *hoofst* in plaats van *hoofd*; doch niemand heeft ooit anders gesproken of kunnen spreken dan *hoofst*, en de spelling met *fd* is eene ongerijmdheid, ten minste zoo oud als KILIAAN. In de woordenboeken b. v. van JOANNES BOGARD te Leuven 1563, van PETRUS DASYPODIUS te Antwerpen 1569, van PLANTYN te Antwerpen 1573, om van anderen te zwijgen, vindt men nog de ware spelling van *hoofst, hoofden*. Het verraadt eene diepe onkunde in de natuur der teunes en mediae bij onze spelmeesters, dat zij *fd* wilden ver-

eenigen ten einde het singularis gelijk te maken aan het pluralis: het was nog erger, dan dat de Latijnsche spelmeesters gezegd hadden, » Omdat gij *reges* » in het meervoud spelt, zult gij ook *regs*, en niet » *reks* = *rex*, spellen.»

De media dentalis vervloeit tusschen twee vokalen, b. v. *gehoue*, *beie*, *zeien*, *zouwen*, voor *gehouden*, *beiden*, *zeiden*, *zouden*. Soms ontwikkelt de *u* alsdan in plaats der *d* hare consonantische lipblazing *w*, en de *i* hare consonant *j*, zoo als in *ouwe*, *scheijing*, voor *oude*, *scheiding*.

Omgekeerd ontwikkelt de *j* in de diminutive terminatie *je* of *jes* [= *tse*, *tsen*, *ken*; *kens*] eene *i* achter *k*, *versterkinkie*, *versterkingje*; achter *p*, *krappies*, *krapjes*, *knaappie*, *knaapje*; achter *f*, *kallefies*, *kalfjes*; achter de *s*, *passies*, *pasjes*, om de zamenkorting van *kj*, *pj*, *fj*, *sj* te ontduiken. De *p* en *s* worden hier in het schrift, maar niet in de uitspraak verdubbeld, dewijl volgens de wet der Nederlandsche spelling *pasies*, *krabies*, zoude gelezen worden *pa-sies*, *kra-pies* en niet *pas-ies* *krap-ies*. Ik voeg deze aanmerking er alleen bij om het vermoeden te voorkomen, dat de tweede *p* of *s* uit eene assimilatie der *j* aan de *p* of *s* zoude geboren zijn. In *assieblief* is *assie* zamengesteld uit *as* 't *je*, en daar is 't geassimileerd aan *s*, en dus dubbeld in het gesproken woord en schrift beide.

In vele woorden houden zij bij de opening nog de oude *sk* aan in plaats der Hoogduitsche *sch*; b. v. *skaar*, *skeuins*, *skoten*, *skrokken*, voor *schaar*, *schuins*, *schoten*, *schrokken*. Aan de Zaan vertoont zich dit overblijfsel der zuivere taal nog algemeener en uitgedruker. Zoo hoort men ook nog dikwerf de zuivere *s* in plaats van dat gebroken halfslachtig ding, hetwelk wij *z* schrijven; b. v. *sou*, zoude.

De zamenhorping van op elkander volgende consonanten wordt door dezen tongval dikwerf gemeden, zoowel door *j* in *i* te veranderen, als wij straks zagen, als door er eene vokaal tusschen beiden te voegen, en het woord alzo met eene lettergreep te verrijken. Zoo vinden wij hier, ten opzichte der *l* althans voor eene andere consonant, het zij met die consonant vereenigd in dezelfde lettergreep, *gallig* voor galg, het zij in twee lettergrepen gescheiden, *wallefis*, *allemagtig*, *kallefis*, voor walvisch, kalfjes, almagtig. Op het einde des woords mijdt men de zamenhorping *ld* door *d* weg te laten, als in *hiel* voor *hield*. Met *rd* gebeurt hetzelfde aan de *d* in het midden des woords, in *wieren* voor *wierden*, en met *st* door *t* weg te laten, als in *assieblief*, voor *bliefert*, *belieft*. De *bl* vloeit gemakkelijk.

De *ie* voor de *è* = *ei*, die ten tijde van J. DE Vos dezen tongval onderscheidde, b. v. *ien*, een; *miester*, meester; *geried*, gereed, enz. is thans bijna tot de *e* bekeerd; er zijn evenwel nog sporen van, zoo als in *straatstiene*, straatsteen; *biest*, beest, enz.

Een oppervlakkig beschouwer zou ligt in den waan komen, dat in het Amsterdamsche nog al het een en ander land- en stad-Friesch zat; doch wie naauwkeuriger toeziet, zal in sommige gelijkheden niets anders dan toenaderingen tot de eerste algemeene taal vinden. Zoo zegt het land-Friesch *murg-pipen*, en de Amsterdammer *murgpijpen*, voor mergpijpen; doch *e* is hier de karakterlooze ont-aarding van eene vroegere *a* in het OudHd. *marag*, die met *ea*, *eo* en *ü* Ags. *mearg*, *meorg*; Fris. *mürg*, gelijk stond. De stad-Friezen zeggen even als de Amsterdammer *bedurven*, præs. *bederf*; maar *bedurven* in plaats van *bedorven*, is het ware præteritum, dat wij nog hooren in *nood-durft*,

thans *nooddruft*. OudHd. *darf*; præt. *durfta*. Maar de *o* in *of* voor *a* is zuiver Anglo-Friesch; Ags. Oud-Friesch, land-Friesch, Engelsch, *of*, *af*,

De korte vokaal, of die daarvoor bij de Amsterdammers geldt, verharden zij dikwerf door haar op den volgende klinker te doen stuiten, b. v. *nammen*, *gekom-me*, *kouwelijk-ke*, *pot-tentaat*, *kasseweel*, in plaats van *na-men*, *geko-men*, *koudelijke*, *po-tentaat*, *ca-sueel*. *Mot* in plaats van *moet* is verharding der *ó*, die gehoord wordt in het Goth. Oud-Sax. *motan*, kunnen; Ags. Oud Fr. *mot*. In *moet* is de Hoogduitsche vokaal van *muoz*. Het Land-Friesch gebruikt de harde korte *a*, *matte*, moeten; *mat*, moet; gelijk de Amsterdammer de harde korte *o* in *motte*; *mot*. Deze verharding verschraalt de *u* in *Juffrouw* zelfs tot *i*, zoodat het als bij de stad-Friezen somtijds *Jiffrouw* luidt.

Vele zamentrekkingen van lettergrepen hebben hier, gelijk in elke volkstaal, plaats. De voor-naamste zijn, *hebbe*, hebben we; *komme*, komen we; *ik zeie*, ik zeg je: *hij*, hebt gij, [verkort in *hé-ij*, *hij*.] *'kt*, ik het; *zek*, zal ik; *'m*, hem; *jem*, je hem; *mekaár*, malkander; *gen avond*, goeden avond; *Snees*, Chinees, [van daar, *dat is een Snees*, een bedrieger.] *das*, dat is. Nu zijn er nog eene menigte misselijke uitspraken van vreemde woorden, die hoe ongeregeld in schijn, echter op bekende en door de spraakorganen geliefde verwisselingen steunen; zoo als b. v. de *r* voor *l* achter *f*, in *freweele*, fluweele, alleen om de monotonie met de volgende *l* te mijden; gelijk *n* voor *r* om monotonie met eene voorgaande *r* te mijden, in *Kreemenie*, Christus Maria. De liquida *l* voor de aspiratie in *lumeur* voor humeur; de oplossing der *u* in *ω* om hiatus te mijden in *kasseweel*, casueel; omzetting van letters, *aperpo*, apropos; gewone overgang van *a* in *e*, *selon*, salon de coëf-

fure; *wegonn*, wagon; vervloeiing; van *d* tusschen twee klinkers [de *o* of *œ* bekleedt dan de plaats van *u*] *avekaat*, advokaat.

Verder, *deelzans*, diligence; *conterleur*, conducteur; *prommenadepot*, pommadepot. Het ligt in den geest van elke taal om vreemde woorden door eene kleine verandering tot hare eigene kinderen te maken; het voorbeeld van *loopende motief* voor *locomotief* is zeker wat buitensporig, maar eene menigte geijkte woorden zijn aan dit beginsel hun bestaan verschuldigd. Onder deze behoort *buffel* voor *duffel*, en *Jan*, *het is een jan*, in houding vol moed en kracht, voor *nan*, gelijk nog de Friezen zeggen, van Goth. *nanths*, audax; Oud Ned. *nenden*, audere. Het woord *grobbejanus* is niet alleen Amsterdamsch, maar ik mag wel zeggen, Nederlandsch; het beduidt een' groven lomperd van ligchaam en manieren beide, en het Hoogduitsche woord *grob*, in plaats van het Holl. *grof*, is hier tot thema gekozen, omdat de Westfaalsche grasmaaijers in dit land als onbeschofte botterikken aangeteekend stonden. — Verder beteekent *een sekure* iemand, die voorzigtig is tot bangheid toe, en *trankiel*, wat wij met een even onduitsch woord *kordaat* noemen, van het Fransche *tranquille*, stil, die niemand stoort, doch hier genomen in den Nederlandschen zin van *rustig*, die door geen gevaar in de kalmte en vastheid zijns gemoeds gestoord wordt.

De overige aanmerkingen, die onder geene hoofdsorten te brengen zijn, zal ik thans naar de orde der woorden, op welke zij gemaakt zijn, volgen laten.

Blz. 1. LOL, pret. *Thee-lol*, theebezoek met het noodige gekakel. In dien zin is *lol* uit *lodel* samengetrokken. *Lodel* is gezang, van het frequen-

tativum *lodelen*, contr. *lollen*, *lullen*, bij **KILIAAN** *numeros non verba canere; frivola loqui. Lol, lul*, ratio harmonica. Het primitivum is 't Goth. *liuthon*, canere, waarvan 't Holl. *luit*; [*luden*] *luiden*. Van *luden* is *ludelen*, contr. *lullen*. — Van *lol* is ook *lollig*, prettig.

In Beijeren geldt nog *ludel*, sauggefass für kleine kinder. Bij ons *lul*, de koperen pijp aan de slangbrandspuit, en *veretrum*.

Nog is er een ander *lol*, segnities. Eng. *to lull*, recumbere; *lolle-pot*, steenen hengselpot met vuur, hangende over beide handen, om die van binnen te warmen, als de luije armen doen: *lollen*, over een stoof met vuur zitten. — In de geslachtlijst van **BILD.** zijn deze themata onder elkander geward.

Blz. 2. **LOIZIG**, bezet met luizen. Eene lichaamsplaag veranderd in een vloek, zoo als *afgemiterd*, *belazerusd*, *bezukt*, enz. alles tot versterking der beteekenis, gelijk het Fransche *peste*, of ons *duivelsch*, *bliksemsch*, enz.

JOU, u, dat. en accus. van nom. *Jij*, *Gij*, Friesch *Jou*, Eng. *You*, id.

KLANTE, klanten, uit het Fransche *Chaland*.

ZEN, de regelmatige dativus van *zij*, gelijk *hun* van *hij*. *Zij*, illi, behelpt zich anders in de casus met de verbuigingen van *hij*, *hun*, *hen*. Oud Nederlandsch, plur. *si*, illi; dat, *hem*, *thans zij*, *hun*.

VEUL, veel. stad-Friesch *feul*, in eenige oude land-dialekten van het Friesch *füle*, Twentsch *fulle*. Oud Nederl. *voel*, waaruit *veul*, gelijk uit *togen* is *teugen* contra. De *eu* heeft zich in den loop der eeuwen verplat tot *é*. De oude vokaal in de wortsyllabe was *o*, welke men hoort in het Gr. *πολυς*, het land-Friesche *folle*, multum, het Scandinavische met den voorslag der *i*, *fiöl*. die

eindelijk de oorspronkelijke vokaal van hare plaats drong. — Goth. Oud Hd. *filu*. Hd. *viel*. Bij de Angelsaxen gold oorspronkelijk de *a*, die nog in het Esthnische *palia*, veel, is. Angels, *feala*, waaruit *feola*, het Friesch der oude wetten, *fel*.

Blz. 2. IE, hij. De *h* in *hij* heeft reeds het oudste bekende Nederlandsch, en toch is die aspiratie betrekkelijk nieuw, gelijk men hoort in het Goth. *is*, Oud-Hd. *ir*. Oud-Sax. *he*, maar in gen. nog *is*, dat. *imu*, acc. *ina*. Reeds in het Angels. en oud Friesch treedt ook de *h* voor in alle casus. Het Grieksch heeft in dit woord de aspiratie, *ἦς*, *ἦ*, maar het Latijn, dat ouder is, niet, *is*, *ejus*. De Amsterdammer onderscheidt het aan en afwezen der aspiratie in de uitspraak zeer nauwkeurig. Hij zal nooit zeggen *de has in de aardkolk*, zoo als hier; de *ie* is dus een oude vorm, des te wonderlijker, omdat hij tegen het bestendig gebruik der Amsterdammers ook de oude waarde der *i*, die thans meest *ei* is, bewaard heeft.

ZOOPIE, slok jenever. *Ik zuip*, prat, *ik zoop*, van waar *zooop-ken*, stad-Friesch *soop-ke*, Holl, *zoopje*, *zoopie*, uit *zooop-tsje*. De Fries zegt *ik súp* [soep] ik zuip, met eene zuivere *u*, de Hollandsche *oe*; maar in prat. *ik sùep*, [soep] met eene uitgehaalde meer door de *o* aangedane *u*. De oude Friezen zeggen daarom *ien sùepke* [soepke] en de Hindelopers *ien sùep* [soep] een slok, haustus. Scand. *súp*, jusculum, Fransch *soupe*; Friesch *súpe*, [soepe] karnemelk.

TOP, aangenomen! Het zij zoo! *Topp* heeft het plat-Duitsch in dezelfde beteekenis. Het woord is zoo oud als toen de Franken, Nederduitschers van afkomst, dit woord in Gallien bragten, waarvan nog overig is het tusssenwerpsel *tope*, j'y consens, en *tope*, consentir à une proposition. De laatste Fransche etymologisten leggen dit woord

af van het Hebreuwsche טוֹב, goed, en HUEE haalt tot voorbeeld aan dat BATHSEBA door ADONIAS gebeden om aan SALOMO voor hem ABISAG ten huwelijk te vragen, antwoordde, טוב, c'est bon! Goed! Best! Het is mij onmogelijk eenen Franschman in zijne geleerde vlugt te volgen, en mij wat korter aan den Germaanschen grond houdende zie ik in *top* het overblijfsel der vergrijsde gewoonte om met de toppen der duimen elkander te stooten, gelijk men thans elkander in de hand slaat, bij het sluiten van koop of overeenkomst. OUTSEN heeft nog in Noord-Friesland gezien, dat een oude grootvader met zijn kleinzootje overéénkwam, dat zij elkander woord zouden houden, en ten teeken daarvan de duimen omkeerende de toppen op elkander drukten. OUTZEN, *Glossarium der Frieschen Sprache*, in voce *Topp*. Daarom zegt men in Osnabrug *mit einem toplichten*, voor het met iemand houden. *Topp*, ook *tipp holden*, zijn woord houden, overal in het Platduitsch. Bij HALTAUS op het woord *aufstippen* vindt men *mit oren vingheren upstippen*, met hunne vingers tegen elkander stooten ten teeken der waarheid, ook alleen *upstippen*. De handpenning, dien men elkander gaf ten teeken van gesloten koop, of verhuring, noemde men daarom ook *topschilling*. Nu verstaat men ook wat het in het Fransch wil zeggen: *Je lui tape la main*. De herkomst en de ware beteekenis dezer gewoonte moet gezocht worden bij de volken, die uit midden-Azië opgerukt een tijdlang aan de boorden der [Pontus Euxinus] Zwarte zee gewoond hebben, en van daar verder voortgestooten, als onze vroegste voorouders, onder verschillende benamingen in Europa gevallen zijn. Onder die volkeren of hunne naburen behoorde een deel van het rijk van MITHRIDATES, van wier koningen TACITUS verhaalt, dat zij een

verbond aangaande de eene zijne regterhand sloot in die des anderen, waarna men vervolgens beide duimen wel vast aan elkander bond. Na dat op deze wijze het bloed in de toppen der duimen gedreven was, opende men door eenen ligten slag eene wonde, waaruit het vloeijende en zich mengende bloed door beiden gelekt werd. Oorspronkelijk was het dus een verbond door de plenging en nuttiging van het wederzijdsche bloed bevestigd, hetwelk zich tot het opleggen van de toppen der duimen zonder wijders beperkte. Taciti Annales XII. 47.

Blz. 2. EEN TAAIE, een sterke kerel, die het lang uithoudt, hier voor een glaasje sterken dranks of jenever genomen.

GESKROKKEN, thans *geschrikt*. *Ik schrik*, præt. *ik schrak*, *ik schrok*. Dit is het ware præteritum, door misbruik in de gelijkvloeiende overgegaan en als zoodanig in de boekentaal met duizend andere dwaasheden opgenomen.

EUIWT-*drinke*, voor *uit*. De *u* ontwikkelt hier hare eigene consonantische lipblazing *w*. Ook in het Friesch van GIJSBERT JAPIX, die steeds *uwt* schrijft. Deze eigenschap klimt op tot in de spraak van het hooge Noorden; want de IJslander spreekt *hús*, *út*, *dúkr* uit als of er stond *huws*, *uwt*, *duokr*, hetwelk G. JAPIX spelt *huws*, huis, *uwt*, uit, *doek*, doek. Zie Anvisning till Isländskan — af E. C. Rask. p. 12.

WE PEIPE REIS AN, wij steken de pijp eens aan, het Duitsche *anpfeifen*.

KOETJES EN KALLEFIES, deze spreekwijze, in gebruik door geheel Nederland, is herkomstig van die oude eenvoudige tijden, toen de bewoners dezer landen zich met het melken van een paar koeijen geneerden, en hun gewoon dagelijksch gesprek over hunne koetjes en kalfjes liep. *Koeties* kent de Amsterdammer niet.

Blz. 2. **IKKE**, voor ik, even als *datte* voor *dat*, wanneer men met eenigen nadruk van zich zelven spreekt. De Fries vraagt verbaasd, als hij betigt wordt, *Ikke?* Ik heb dezen vorm in de Germaansche talen nergens aangetroffen dan in de Glossen van **KERO**, *Ihha*, egomet. Overigens is het klaar, dat uit *ego* moest worden *eko*, en dat dus het Goth. *ik*, Scand. *ek*, Angels. *ic*, enz. de tweede lettergreep verloren hebben. Het Skrt. *akam*, ik, heeft ook twee lettergrepen.

FOEF, schijn van welstandigheid om een ander te misleiden; pots, grap. Overijssel, *foefe*, id. *Foef* is gezegd voor *foech*, door eene gewone verwisseling van *ch* met *f*. Hannover *fiecheln*, valsch spelen, vleijen. Bij Frisch *fuekeln*, vleijen. In het Pruisische *wegfuekeln*, wegmoffelen; *tofuekeln*, heimelijk in de handen steken. Het schijnt met *foeken* één te zijn, dat oorspronkelijk vrouwen, in de vouw slaan, schikken, plooijen, passen of betamen beteekent. Neder-Saxisch, Twentsch, Overijsselsch *foeke*, een zak b. v. in een behang, valsche plooi in een kleeed; Osnabr. *fuken*, passen, betamen. Kil. *foeken*, accomotare, decere. Ital. *foggia*, forma, modus, ritus.

Blz. 3. **NIKS**, ook de stad-Friezen, voor niets. In het oud-Saxisch is het *niowiht*; Angel-Saxisch *nawiht*; oud Hd. *niwiht*, uit *ni* en *wiht*, eene zaak, wezen, schepsel: geen ding, dus. Bij de zamen-trekking van den genitivus *niwihthes*, verloor de volkstaal de *t* in *niks*, en de boekentaal de *k* in *niets*.

AS, voor als, gelijk de Friezen en Engelschen. Hetzelfde lot heeft de andere liquida der tong *r* voor de *s* bij de Friezen, die *wæs*, *bæs*, voor *wars*, *bars*, warsch, baars, zeggen.

KARREWEITJE verkleining van *karwei*, het Fransche *corvée*. *Karrewei* voor *harwei*, en *balkon* voor *balkon*. Zie boven bl. 15.

Blz. 3. HACCMIE, leven. *Hack, hak*, beteekent het uiterste puntje, het uiteinde van een ding. Scand. *haki*; extremitas alicujus rei. *Hachje vleesch, spek*, gelijk men zegt *hoekje* voor een stukje, en in Noordholl. *een endje stik* voor een boterham,

» Dat hachje leyter toe, het mach er ligge rotte,
 » 't Is beter dær as voor de muysen of de rotte."

Tr. Corn. Klucht. 1345. Hier voor *endje* leven. *Hij schoot er het hachje bij in*, is zoo veel als het endje leven, zijn leven. Kil. *hacke*, ultimus, extremus, postremus, meest, zegt Kil. in eenen kwaden zin. Van daar buitensporig, die in uitersten loopt, onberaden. Scand. *hagr*, homo præceps, vehemens. Ons *hachie*, waaghals, in oud Nederl. *hach*, het uiterste gevaar; thans nog over in *hach-lijk*.

POI, pui, thans *balcon*, het uitstek aan den gevel van een stadhuis, van waar de raadsbesluiten en wetten afgelezen worden; later het gedeelte van den gevel onder de puie, waarvoor de pilaren stonden, die de pui ondersteunden.

VAN DEN PRINS GEEN KWAAD WETEN, iedereen heeft op prinsen en hun bestuur wat te zeggen. Die van den prins dus in 't geheel geen kwaad weet, moet wel zeer argeloos zijn en van niemand kwaad vermoeden. Misschien dagteekent deze spreekwijze van de worstelingen der zoo-genaamde Loevensteinsche factie tegen de prinsen van Oranje.

SCHILDEREN, verwen. *Fijnschilder*, schilder. Het Amsterdamsch neemt *schilder* nog in den ouden oorspronkelijken zin, toen dit woord iemand beteekende, die de krullen, kleuren en figuren op een schild verwde, hetwelk meer fabriekdan kunstwerk was. Nadat eindelijk de schilderkunst hieruit geboren was, noemde men hare be-

oefenaars in tegenoverstelling der verwers van schilden, *fijnschilders*. *Fijn* is in oud Nederduitsch, wat in zijne soort het toppunt van kunst en bevalligheid bereikt heeft. Zie KILIAAN.

Blz. 3. DRIZELIG, huiverig, schril, schrikachtig. Eng. *dread*, vreezen. Oud Hd. *ih intratu*, vereor. *er intriet*, verebatur, in welk præteritum de *i* van *drizelig* teruggevonden wordt. Van *dried* heeft waarschijnlijk een verbum frequentativum *driedelen* bestaan, zoo als van het Friesche *griza*, afgrijzen gevoelen, *grizelja*, waaruit *driedelig* of *drieselig* en *griezelig*, rillende van koude of angst.

TRA-AMONTA-ANE. *Tramontana*, de overbergsche, namelijk, wind en ster bij de Italianen, die door berg hier verstaan het Alpische gebergte, waarover te hunnen opzigte de Noordstar schijnt en van waarover de noordenwind komt. *Perdre la tramontana* zeggen de Spanjaarden, voor de noordstar uit het gezigt verliezen, en dus niet weten in welke rigting op zee te sturen. Figuurlijk, zijn hoofd verliezen, radeloos worden. De Spanjaards hebben deze spreekwijze hier in de gewone taal gebragt.

PERDOES, hals over hoofd, ook bij de Friezen gebruikelijk. Het schijnt 't Fransche *perdu*, of liever het Italiaansche *perduto*, verloren, te zijn. De Engelschen hebben *perdu* in den zin van eene wacht in hinderlage op eenen gevaarlijken post. *To lay perdu*. Vergelijk echter het Sp. *per dios*, Fr. *par dieu*.

DONDEREMENT. *Op zijn bliksem of donder krijgen*, is in matrozentaal, op zijn ligchaam krijgen, namelijk slagen. Naar *sacrement*, *fondament*, *element*, enz. vormde het gemeen uit *donder*, *donderement*.

Blz. 4. AFZAKKERTJE, een glas jenever om de plassen koffij en thee, welke men geslurpt heeft, af te drijven. In het laatste der zeventiende

eeuw (1) begon men hier de thee en de koffij niet in te voeren, of dadelijk won de leer veld, dat men al dat warm water afdrijven en de verslappende kracht er van herstellen moest door sterken drank. Van dat oogenblik dagteekent het dagelijksch gebruik van den schandelijken jenever, die thans, en dieper, en zekerder, en duurzamer verwoestingen in ons volksleven slaat, dan alle nationale rampspoeden der laatste 15 jaren met elkander en het zal eene der eerste en allerdringendste werkzaamheden van den Nederlandschen wetgever, die de voortdoring van het onafhankelijk volksleven zijns vaderlands beoogt, moeten uitmaken, om aan dezen kanker van zedelijkheid en nationale kracht eindelijk paal en perk te zetten. Onze eierzucht heeft, hoop ik, nog een edeler doel te beschieten, dan de laatste natie van dronkaards in Europa te zijn.

Blz. 4. KOITE, kuiten. Het Scandinavisch heeft van dit woord twee vormen, eenen met *k*, en een' anderen met *g* voorop. *Kyta* en *gyta*, of *gota*, in den zin van den eijerstreng der wijfsjesvischen, piscium ovarium, terwijl het Scand. zegt *at gióta*, *gyt*, præt. *gaut*, voor het ter wereld brengen der jongen van vogels en visschen. De oude Nederl. vorm was *kijte* en *kiete*, zie H. JUNIUS Nomenclator, 73, en KIL. Eng. *cunt*, Fris. *kunta*, pudendum muliebre. GRIMM [Gram. II. 19.] brengt dit tot Goth. *giutan*, ons *gieten*, in den zin van het Latijnsche *fundere*, telen. Ags. *geotan*, Præt. *geat*, pl. *guton*, fuderunt. Van daar met eene *u*, *gudsen*, *gutsen*, geweldig vloeijen, Vlaamsch *gusselen*, fundere. Iandfr. *guusje*, *guwsje*, [vloeijen] weenen. Dezen vorm heeft ook het Zeeuwsche

(1) A° 1679 gaf Doctor CORNELIS BONTEKOR zijn *Treetaat van het Excellenste kruid Thee* aan het licht.

guus in den zin van kroost aangenomen; *de guus* is zoo wel het kind als de kinderen, *Gieten* wordt hier dus toegepast zoo wel op het kroost van menschen als van vogelen en visschen, even als *kind* bij de Scandinaviërs zoo wel een dier als een kind, dus ieder scheepsel beteekent. In alle deze woorden heerscht dezelfde ellypsis; het Friesche *barn*, *bern*, van *bera*, ferre uterum, *baren*, is voluit (1) *moeder-baren*, [moederscheepsel] zoo als het bij de oude Nederlanders luidde; Oud Sax. *kind*, proles, zamengetrokken uit *kinned* [Ags. *cennan*, parere, *cenned*, productus], beteekent bij de Scand. een' mensch, wanneer het met *man* zamengesteld, *mankind* [mensch-scheepsel] luidt, en gelijk *kinned* zoo wel het geteelde als den geteelde aanduidt zoo is *mankind* den Engelschen het menschedom. *Kind* luidde bij ons in deftigen stijl nog voluit *menschen-kind*, om een menschescheepsel, dat is, mensch aan te duiden. Vergelijk HUIJDECOPER op M. STOKES I. 243, ANDREAE Lex. 144, en het Glossarium Saxonium op den Heliand door den voortreffelijken SCHMELLER op *kind*.

Maar welk verband is er nu tusschen vischkuit [ovarium piscium] en het kuit [sura] van den mensch? de kuit, en den naamsoorsprong? tusschen onze kuit, en krul haar? Men moet de kuit eerst een zeker voeder geven om krul haar te krijgen! — De kuit hield het algemeen volksbegrip voor een der zetels van de teelkracht, even als het kuit in de visschen er het voortbrengsel van was, en dus niet slechts voor het sieraad, maar ook

(1) *Moederbaren* komt tweemaal voor in den Roman der Kinderen van Limburg, H. S. Maatsch. Ned. Lett. te Leiden. p. 7. C. 4.

» Soenes moederbaren, die weet wanen hes gheboren.'' Verder nog eens p. 19. c. 2.

voor de kracht des mans, terwijl kuiteloos en ontzenuwd voor woorden derzelfde beteekenis golden. *Hja binne murg in kuxten quyt*, zij zijn merg en kuiten kwijt, zegt GJSBERT JAPIX van de lichtmisen in de steden. Wie zijne kuiten had verspeeld kon als man niet meer optreden in de *res venerea*. Aan krul haar verbond men niet zoo zeer het denkbeeld van dadelijke kracht als wel van wulpscheit, zoodat iemand met krul haar als bijzonder proclivis in venerem geacht werd. Van daar ook het spreekwoord, *Krul haar, krul zin, Krul leven zit er in*. Doch niets bevestigt de waarheid van dit verband meer, dan het relletje, dat de Friezen den onbekende lieten uitspreken, om te weten of hij Fries was: *Der is nyn klirck sa krol as Klyrkampster krolheerede klirck; aller klyrcken is hi to krol*. IDSINGA, Staatsrecht. I. 251. Daar verder lust de dochter van kracht is, had men de kuiten slechts braaf te voederen om het haar sprong en tier bij te zetten. Holl. *Krolsch*, salax; *krolsche kater*. KIL. *krol*, fastuosus.

Blz. 4. TOITERT, op de hooren blaast. *Tuiten*, canere cornu; van waar het frequentativum *tuiten*, Amst. *toitere*. Dit woord is ten minste 15 eeuwen oud; reeds ULFILAS gebruikte het in zijne bijbelvertaling op 1 Cor. XV. 52, en 1 Thess. IV. 16 voor $\sigma\lambda\pi\gamma\xi$, bazuine; *thuthaurn*, zegt hij, bij KILIAAN *tuythoorn*.

Blz. 5. MET MIJN KRULLEN IN DE KRULLE VAN; *Krullen* omdat eene vokaal volgt; *Krulle*, omdat een consonant volgt. Zie de algemeene aanmerkingen boven, p. 13.

SMEERDE MEN AL MAAR DEUR, dit *men*, mij, versterkt de uitdrukking; zoo ook *jen* als de 3de persoon optreedt. *Dat gaf je daar een stank om te bezwijken; dat zuipt je daar als tempelieren*.

Blz. 5. IK HEEF, ik heb. Zij die niet verder zien dan hun spelboek, trekken zeker van dezen vorm den neus op als een grof misbruik in den mond van het gemeen. Ondertusschen zou *heef* even regelmatig zijn als *heb*. *Ik heb* conjugeert immers den 3^{den} persoon nog *hij heeft*, van het oude *ik heef*. Zoo ook het Ags. *habbe*, ik heb; *hæfst*, gij hebt; *hæfth*, hij heeft. Doch het Scandinavisch heeft de *f* door de 3 personen en beide numerieken; *hefi*, ik heb; *hefir*, gij hebt, hij heeft; *höfum*, wij hebben; *hafith*, gijl. hebt, *hafa*, zij hebben. Landfr. *ik haf*, *dou heste*, *hi het*; *wi*, *jimme*, *hja*, *hawwe*, etc.

OPFRISSEERTJE, als 't den hemel beliest! De jenever strijkt 's morgens den dauw van de maag, en doodt de pieren! De jenever beschermt den mensch tegen de guurheden der buitenlucht! De jenever is de maag wat de zweep voor een' ouden knol is, en doet ons lekker eten! De jenever bezorgt ons een lekker knippertje na den maaltijd! De jenever is een hond, die ons bijt en geneest tevens; hij doet ons delicioes en copieus theedrinken, en zet de thee weder af! En onder alle die zegenrijke werkingen voor onze gezondheid verschilt hij nog hierin van de Apothekers dranken, dat hij heerlijk smaakt, en wat veel, oneindig veel, zegt, in de ellende en armoede den doffen geest opfrischt. Er is maar ééne ziekte en één geneesmiddel, en dat is de jenever!

GUNTER, ginder; *t* en *d* beiden goed. *Ginder* is uit het oud-Hd. *gendra*; maar het Goth. heeft 2 vormen *jaindré*, en *jainthro*, die gewis ook in het oud Nederlandsch gebloeid hebben. Uit *jainthro* is *gunter*.

Blz. 6. KOUDT, dood.

BAKBIEST, eigenlijk, een spekbeest, een zwaar varken. **KIL.** *back*, porcus. **Eng.** *bake*, spek.

Blz. 6 DEN OUWE, de oude, d. i. de Kapitein van het schip. Het bij alle volken heerschende denkbeeld, dat ouderdom regt tot gebieden geeft, heeft deze beteekenis aan dit woord gehecht: de matrozen noemen daarom ook eenen Kapitein van 25 jaren *den oude*.

GELOOF JIJ DIE, GIJS? Algemeen laat de volkspraak in Nederland de *t* [oudtijds *th* in plur.] achter de *f* weg in den tweeden persoon, als er gevraagd wordt, *geloof jij?* Is het bevestigend, dan blijft *t*, *jij gelooft*; maar in den derden persoon *hij gelooft* en *gelooft hij*, beiden met *t*.

Blz. 7. SLAAPMUSSIE, slaapmutsje. Men zet eene muts op om te beter te slapen, en men drinkt bij het te bed gaan een glaasje jenever om te beestachtiger te slapen. In het woord *mutsje* is echter deze speling, dat het zoo wel een maatje van sterken drank als een hoofddekseel aanduidt; men zegt immers een *mutsje jenever*. In den laatsten zin is het *mudde*, koornmaat; diminut. *muddeke*, *muddetje*, contr. *mutsje*.

KROMHOUTS GAST, een scheldnaam aan boord voor reizigers, die medevaren. Een matroos is op het dek of klimt in het want; een soldaat of ander kerel, die als passagier medevaart, is onder deks, en dus tusschen de kromhouten, die als de ribben van een schip zijn. *Een kromhouts gast* is dus een soldaat, of ander landkrab, die op zee zijn verblijf tusschen de kromhouten heeft; hier is 't een naam van verachting, welken SANDER aan den Chinees geeft, als een' luijen matroos, die liefst in het logis zit.

SLINGER-PERDOEN. De perdoens zijn touwen, die aan wederzijden van den steng afdalen en in de rust nederkomen en vast zitten, om den steng te bevestigen. Wanneer het schip hevig slingert, achten velen ter meerdere bevestiging nog

eenen anderen perdoen noodig, die buiten den gewonen perdoen over een vooruitgestoken hout, *strevol* genoemd en in den mars vast zittende, heen loopt, en ook in de rust vastgesjord zit. Dit is de perdoen tegen het slingeren en daarom *slingerperdoen* genoemd, waarmede SANDER hier den langen staart van gevlochten hair bedoelt, dien de Chinees in den nek draagt.

Blz. 7. TEUGENS, tegen, en *teugen*. Oud Hd. *gagan*, contra. Ags. *gegen*, *gan*, *gean*, *gen*; met *an* en *on*. *angean*, *ongean*, Eng. *again*. Ags. *angeand*, Eng. *against*. Uit *gegens* is ons *jegens*, maar uit het Ags. *to geanes* en *to genes* is dit *togens* of *tegen*, met verrukking van den klemtoon, die op *gens* ligt, naar *to*. *Teugens* is ook weder stad-Friesch; het oude Friesch heeft het Eng. *again* verzacht in *aien*, door de Landfriezen verkort tot *jin*. Maar bij de verkorting van *to gen* laten zij *gen*, waar de accent op valt, onaangeroerd en versmelten de *o* van *to* in *tsjin*. Het Ags. *geanes* is een genitivus, zoo als wij van *voort*, *voorts*, van *een*, *eens*, van *regt*, *regts* maken.

ANGIEREN, met eene kromme bogt ergens tegen aanzwaaijen. Zeer eigenaardig wordt het gezegd van een voorwerp, dat aan een touw vast zit en zich dus in eenen cirkelboog beweegt om het punt, dat het touw vasthoudt. Dus zegt men een *gierbrug*, en de Chinees, door SANDER bij zijnen langen staart gegrepen en geslingerd, *gierde* tegen zijne zolen aan, dat is, tegen zijne, den Chinees trappende, voeten. Van *gyrus*, kring, hebben de middeleeuwen gevormd *girare*, eenen steen met eene bogt uit eenen slinger werpen. Oud Fransch *gierer*, thans *virer*. Van daar *Giro*, lacinia, Fransch *giron*, de bogt van den schoot eens zittende.

Blz. 7. **NOORDOOST**, geheel verslagen, in onmagt. Deze uitdrukking is plaatselijk. Hier te lande van eenen boozen regenwind sprekende noemt men bij uitnemendheid den zuidwesten wind; waarvan de stormhoed der zeelieden, die met breeden rand achter over den nek hangt, nog den naam van *zuidwester* voert. Wie nu door den Zuidwesten wind op strand geworpen wordt, valt Noordoost. Van iemand die in zwijm ligt, zegt men op dezelfde wijze, dat hij *buiten westen* is.

KLABAAISPRINGER, *Klabaien*, even als *klabaerden* bij KIL. is geraasmaken door een of ander werktuig. De Chinezen dansen al springende op de hurken, waardoor de schelletjes, die zij op het hoofd dragen, bengelen.

STAANDE EN LOOPENDE WANT. *Staande want* is het zware touwwerk, dat vast zit om masten en stengen te bevestigen; *lopende*, wat niet vast zit, en hetwelk dient om de bewegingen der zeilen te rigten. *Men zet het want aan*, men spant het, als men zeilen wil, dewijl zonder dat de masten overboord zouden gaan en de zeilen geene rigting hebben. Toen de Chinees weder maakte op de beenen te komen, nadat hij door SANDER op den grond getrapt was, en dus weder begon te *staan* en te *loopen*, zette hij zijn *staande* en *lopende* want weder aan. Door *want* alleen verstaat men het vaste touwwerk.

TOANG BAGOES! Mooije heer! Een compliment, een eere naam, dien de Chinees aan den Européer geeft, wien hij bedriegen wil.

ZWABBER-KAPPETIJN; van het oud Hoogd. *suebon*, in de golven omgesold worden, is het frequentativum *suebaron*, heen en weder dobberen; ons *zwabberen*, over land en zee her- en derwaarts omgevoerd worden, zwalken. *Een zwabber*, is ook een slier van kabelgarens om het dek

schoon te zwabberen of vegen, onderscheiden van lappen aan het einde van een' stok gebonden, en stokdweil genoemd. *Zwabber-kapitein* is hij, die meester van den zwabber is, d. i. de aanveger van de vuiligheden op het schip.

Onze matrozen houden de Chinezen voor aanbidders van den duivel, wien zij dagelijks allerlei lekkere beetjes voorzetten, latende God aan eenen kant, en zulks om reden, dat God uit zich zelve goed zijnde niet behoeft aangeroepen te worden om hem genegen tot ons te maken, terwijl men den duivel moet vereeren, opdat hij ons geen kwaad doen zal. Daarom is de Chinees hier een *zwabberkapitein van den duivel*, die aan boord des duivels het werk van scheepsjonge doet. Dien duivel noemt de Chinees *joosje*, volgens onze matrozen, die uit onze Oostersche bezittingen dien naam overgebracht hebben op den duivel van Europa, in de wandeling daarom *joost* genaamd. Ieder kent de *joosjes thee*, den naam voor de perelthee, de beste soort van groene thee. SCHOUTEN, *Voyage na Oostindien*. p. 23. uitg. van 1775.

Blz. 7. **PLUIMGRAAF**, eertijds een hoog ambtenaar bij den graaf des lands, die de heffing der tolln bewaakte, en tevens zorgde, dat niemand zwanen hield dan met zijne toestemming. Het scheepsvolk heeft dezen hoogen titel volgens zijn' gewonen stijl toegepast op den varensgezel, die voor de hoenders en de varkens van den kapitein zorgt. Evenwel werd het woord ook elders op lagere bedieningen toegepast, gelijk in Overijssel op de mannen, die het beheer der gemeenteweide hebben, welke men *weidegreven* noemt. In den oorsprong beteekende dit woord ook in het algemeen, die een ander ten dienste staat. Het is buiten twijfel, dat *reef* het thema des woords zij, en *ge* het bekende augmentum. Het Engelsche *reeve*, voor

steward, bewijst het onbetwistbaar; want *reeve* zou niet van *ge* kunnen gescheiden worden, indien *ge* tot het thema behoorde. Het Angels. heeft dan ook *ge-refa*, graaf, en in eene menigte verba, waar de Angelsaxen *ge* voorzetten, missen het de Nederlanders. De Fries heeft *feer* waar de Angels. heeft *gesera*. Wat is nu *refa*? Het is één met het Scand. *rifr*, largus; Neerl. *rijve*, id. Fris: *ri*, id. De oude vokaal was echter *e*, gelijk wij zien uit het perfectum van *e* in *ge-rijoen*, commodare, officium præstare; præet. *gereef*; thans verlopen tot *gerijfde*. *Ge-refa* is dus, qui officium præstat. Mijn vriend GRIMM volgt een geheel ander gevoelen, te vinden Rechtalt. 753. Tegen deze *e* in *gerefa* staat dikwerf eene Hoogduitsche *a* over als in *grafu*. Gr. I. 91, 361.

Blz. 7. SNERTBALIE. *Balie* is eene scheepstobbe; *snert* noemt men aan boord groene erwten, om het *snarren*, *snerren*, *snerten*, crepitum ventris edere. *De snert-balie*, de bak met gekookte groene erwten, wordt door den pluimgraaf, die liever boutjes lust, met eenen viezen lach aangekeken.

ALREE. De Engelsche zeelieden zeggen daarvoor, *All clear!* wanneer niets meer in den weg ligt om eene scheepsmanoeuvre ten uitvoer te brengen. In jagten en boeijers, die laveren, roept de man te roer, op het oogenblik, dat hij wenden wil, aan den fokkeman, *Ree!* of *Alree!*

RIJSTKADRAAIJEN, met klein vaartuig de rijst van de kust afhaken. *Kadraai* is in de sloopstaal het vaartuig, waarmede zoetelaars aan boord van groote schepen varen om hunne ververschingen uit te venten; ook zulk een zoetelaar zelf. Dewijl deze zoetelaars alle kaaijen omvaren, waar schepen liggen, en om die schepen hengen en draaijen, worden zij *kadraaijen* genoemd, zegt WINSCHOTEN in zijnen *Zeeman* op dat woord.

Blz. 7. **PRAAUWMAJANG**: *Majang* duit den vorm des praaus en niet de grootheid aan, gelijk wij *tjalken* en *koffen* hebben, die groot en klein kunnen zijn, en door den vorm verschillen.

VEERTIG-PERSETER, woekeraar, die 40 ten honderd neemt, iets dat onder de Chinezen niet ongewoon is.

SWARTE BOEK, schuldboek.

ZEE-DEVENTER-KOEKEN, inboorlingen van het eiland Bali ten Oosten van Java, Deventer koeken genaamd, om hunne bruine kleur, en zee-Deventer koeken om hunne geschiktheid voor de kustvaart.

VROUWE-VERDRIET, de westmousson, die de terugkomst van het scheepsvolk in het vaderland tot verdriet hunner vrouwen vertraagt.

BREUIDSEUIKERS, zijn de zakjes met suikererwtjes enz. welke de rijken voormaals aan hunne vrienden en bloedverwanten door de knechten brengen lieten, als zij trouwden. Thans is het nog in zwang bij burger- en boerenlieden, terwijl rijke bruidegoms hypokras zenden. Het huwelijk oudtijds een koop zijnde, waarbij de bruid uit de magt van vader, voogd, broeder, of wie regt op haar had, tegen zekeren prijs los gekocht werd, zoo schijnt het schenken dezer zoetigheden door den bruidegom aan de bloedverwanten der bruid, nog een overblijfsel van het losgeld te zijn voor de *bruid*, waarom het dan ook waarschijnlijk *bruidsuiker* genoemd wordt.

Blz. 8. **SLUIS**, gelijk bekend is, te Amsterdam elke steenenboog, die tot brug over het water dient. *Sluis*, geboren uit het Middeleeuwsche *exclusa*, of *sclosa*, beduidt anders eene afsluiting van water, door middel van schutdeuren; maar sedert *sluis* elken vrijen doortogt van water beteekende, die door eenen steenen boog gedekt is, viel men in den pleonasmus om *schutsluis* voor eene

waterschutting door middel van deuren te zeggen; woordelijk eene *schutafsluiting*. De Fries gebruikt het Germaansche woord *sile*, in de steden *verlaat*, beiden voor schutsluis.

Blz. 8. VALLE VAN DE PANNE, breken van het tuig, dat hem op het hoofd dreigde te vallen.

IN MIJN NEK KEEK, de zee stortte over de achterplecht, dat is, in den nek van het schip.

MOEDERS BONT-BOESELAAR; in de boezelaars of voorschoten der Hollandsche vrouwen, wanneer zij fijn uitgedoscht waren, was voortijds eene uitgelezene pracht. De voorschoten waren *bont*, dat is, geruit, vooral met roode kleuren van verschillende diepte. De Oostindische bonten waren te dien einde de gezochtste, en voor een lapje, waaruit een smal voorschootje kon gemaakt worden, betaalde men tot 60 guldens toe, wanneer het staal keurig en zeldzaam tevens was. De Hindelopers, die midden in hunne steigerende welvaart de Nederlandsche dragt nog aanhielden, waren bij uitstek weelderig in deze bonte boezelaars, en schoon mijne verzameling nog op verre na niet volledig zij, bezit ik echter over de honderd bekende stalen, elk met zijnen eigenen Hindeloper naam. Wanneer nu de moeder een schoon aanminnig kind had, en met dat kind, netjes in de punten, op haren zondagschen bont-boezelaar zat te prijken, dan voorspelde zij zich van den knaap eene toekomst van goud en geluk; maar die volgens het volksgehoof eene toekomst van tegenspoed en ontijdigen dood werd, wanneer alles zich zoo uitstekend fraai liet aanzien. Dewijl men al te schoone kinderen voor de voorwerpen der afgunst van tooverkollen hield, waren de Friesche bakkers voorheen gewoon, om zulk een lief voorwerp somtijds in het gezigt te spuwen; dan immers had de nijd van kwade geesten geen vat op hen. Nu begrijpen mijne le-

zers, waarom SANDER, toen hij op het punt van verdrinken stond, zeide, » Genacht, SANDER! Je » bent ook 'n lief kind op je moeders bont-boese- » laar geweest!»

Blz. 8. DINGSIG, akelijk, misselijk, eene soort van wee-gevoel, waarvoor men geenen naam weet, en hetwelk men dus met den algemeenen naam *dingsig* aanduidt, die van *ding* afgeleid is. Zoo zegt men van iemand, wiens naam men zich niet herinnert, *Mijnheer dings*. De Franschen gebruiken in het dagelijksche gesprek dikwerf, *Va dire à chose*, zeg aan Mijnheer dings. *Ding* wordt ook gebezigd van deelen, welke de welvoegelijkheid niet bij hunnen eigenen naam wil genoemd hebben. Zie KIL. op *dingh* in de noot.

BAAITJE, duffelsche overbuis van eenen matroos, in Friesland onderborstrok, die over het hemd aangetrokken wordt. Dit woord is weder buiten den regel met zijne *b*, die *p* behoorde te zijn als in het Goth. *paida*, rok, en het Oud-Saxische *péda*. Het Grieksche woord immers is *βυρρα* een rok van vellen. Zie Pollucis Onomasticon. p. 1364. Ed. Hemsterhusii.

MURG-PIJPEN, mergpijpen, schenkels, waardoor hij zijne beenen verstaat; ik knielde, wil hij zeggen.

GALLIG, Goth. *galga*. In de algemeene aanmerkingen hier boven, heb ik de diastole in dit en andere woorden opgemerkt. De Engelschen doen hetzelfde, maar met verandering der *g* in de verwandte *w*. Uit *zwalgen* [*swalgen*] is hun *swallowe*, *to swallow*, en uit *galges*, *gallowes*, *gallows*. IHRE leidt dit woord te regt af van *gagl*, tak van eenen boom. Tac. Germ. XII.

RIBBEKAST, ligchaam, ook *ribbezak* genoemd.

PITJALLING, als ik mij niet bedrieg, in het Maleisch of Javaansch een vaarttuig.

Alvorens deze aanmerkingen te sluiten, wil ik den lezer nog verwittigen, dat de Heer VAN LENNEP alleen op mijn aanzoek *de Zamenspraak* heeft opgesteld. Om het oogmerk mijner letterkundige vrienden te Berlijn te bereiken, heb ik den beroemden schrijver de dubbele taak opgelegd, om eene proeve van den plat-Amsterdamschen tongval te leveren, en tevens door deze proeve, die in haar onderwerp van zijne eigene vinding behoorde te zijn, zoo veel mogelijk den Amsterdamschen gesprekstoon uit te drukken. Niemand mijner aanzienlijke vrienden in de hoofdstad zal zich, hoop ik, ergeren aan dat woord *Amsterdamsch*. Bij den navorscher van oude talen en gebruiken, [en in dat karakter trad ik hier op] is het gemeen eigenlijk het volk, omdat het zingt gelijk het gebekt is, en zich aan den voorgang van vreemden in het minste niet gewoon is te storen. De taal ontspringt hier aan de bron der ruwe nationaliteit zelve. Het aanzienlijker deel der maatschappij daarentegen volgt in dezen iets, waarover men in dezoogenaamde *bonne Société* is overeengekomen, eene conventionele taal, die van alle belang voor de taalvorschers ontbloot is. Door Amsterdammers kan ik hier dus geene anderen verstaan dan burgerluidjes, die den tongval der hoofdstad op den oudsten en allerplatsten toon uitbrengen.

Wat mij betreft, ik ben van oordeel, dat de Heer VAN LENNEP zich door deze zamenspraak in eene rei geplaatst heeft met twee der aanzienlijkste staatsmannen en doorluchtigste geesten van het oude Nederland: ik meen met den Ridder HOOFT, toen hij zijnen *Warenar*, en met CONSTANTIJN HUYGHENS, toen hij *de klucht van Tryntje Cornelis* schreef. Mogten echter onze tijdgenooten, die niet zeer gemakkelijk te voldoen zijn, deze gelijkheid berispelijk vinden, zoo neem ik alles, wat

zij in de zamenspraak ruw en onwelvoegelijk vinden, voor mijne rekening. Ik heb het uitgelokt: ik alleen moet er voor boeten. Zoo ben ik, Lezers! Ik moet anderen de eer laten om smaak te vinden in de taal der zakkerollers en ligtekooijen van Parijs, voor wier schoonheden ik gansch ongevoelig ben. Ik houd meer van die platte taal, waarin de bevelen gegeven, overgebracht en ontvangen werden, toen onze kanonnen Neerlands magt en glorie over den oceaan uitdonderden, het zij bij het verbranden van den Royal Charles op de rivier van Chatham, het zij in den vierdaagschen zeeslag, het zij in zoo vele watergevechten, waarbij de Jantjes van Amsterdam of de Friesche tsirlen den vlag van de mast der vijandelijke schepen stroken. Ik weet, ik belijd openlijk, dat ik mij daarmede zwaar tegen den tijdgeest bezondigd heb, en ik buig demoedig het schuldige hoofd om de berisping en den hoon te ontvangen, welke ik meer dan verdiend heb.

J. H. HALBERTSMA.

DEVENTER den 8 December
1844.

110

